

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การเปรียบเทียบการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐาน
ปศุสัตว์อินทรีย์กับระบบการเลี้ยงทั่วไป : กรณีศึกษาในเขตภาคกลาง

ชื่อและนามสกุล นางสาวอนุสรณ์ แซ่ตั้ง

แขนงวิชา การจัดการการเกษตร

สาขาวิชา ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มณฑิชา พุฒาคำ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิตติมา กันตนามัลลกุล

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2554

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์กฤษฎิ์ อื้อเชื้อชวนญกิจ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มณฑิชา พุฒาคำ)

จิตติมา กันตนามัลลกุล
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิตติมา กันตนามัลลกุล)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิสุทธิธรรมา)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การเปรียบเทียบการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์กับระบบการเลี้ยงทั่วไป : กรณีศึกษาในเขตภาคกลาง

ผู้วิจัย นางสาวอนุสรณ์ แซ่ตั้ง **รหัสนักศึกษา** 2529002046 **ปริญญา** เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากรเกษตร)
อาจารย์ที่ปรึกษา (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มณฑิลา พุทธาคำ (2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิตติมา กันตนามัลลกุล
ปีการศึกษา 2554

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมและสภาพการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์กับระบบการเลี้ยงทั่วไป 2) เปรียบเทียบระบบการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์กับระบบการเลี้ยงทั่วไป 3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานทางสังคม และปัจจัยทางเศรษฐกิจกับการจัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ และ 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์กับระบบการเลี้ยงทั่วไป

กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองในระบบการเลี้ยงทั่วไปจำนวน 398 ราย และกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองภายใต้ข้อกำหนดการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ (มกอช. 9000-2548) จำนวน 37 ราย ในเขตภาคกลาง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม สถิติวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา เปรียบเทียบระบบการจัดการโดย Independent Samples t-test และหาความสัมพันธ์ของปัจจัยโดย Chi-Square

ผลการศึกษาพบว่า ระบบการจัดการภายใต้มาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ 1) แหล่งที่มาของสัตว์ 2) การปรับเปลี่ยนให้เป็นระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ 3) อาหารสัตว์ 4) การจัดการด้านสุขภาพสัตว์ 5) การจัดการฟาร์ม 6) การจดบันทึกข้อมูล และ 7) การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ระหว่างกลุ่มผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไปกับกลุ่มผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) ในกลุ่มผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไป พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับข้อกำหนดการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ (มกอช.9000-2548) ในทุกด้าน ($p < 0.05$) ยกเว้น เพศ พื้นที่ถือครองทั้งหมด และรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ ในกลุ่มผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานทางสังคมกับแหล่งที่มาของสัตว์ ($\chi^2 = 8.931, p < 0.05$) การจัดการด้านสุขภาพสัตว์ ($\chi^2 = 134.215, p < 0.05$) การจดบันทึกข้อมูล ($\chi^2 = 22.000, p < 0.05$) และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ($\chi^2 = 12.834, p < 0.05$) และมีความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับด้านอาหารสัตว์ ($\chi^2 = 30.083, p < 0.05$) และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ($\chi^2 = 24.153, p < 0.05$) ไม่พบปัญหาในการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในกลุ่มผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไป แต่พบปัญหาในการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของกลุ่มผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ในด้านการหาซื้ออาหารอินทรีย์ และด้านการตลาดสำหรับสินค้าเกษตรอินทรีย์

คำสำคัญ ไก่พื้นเมือง มาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์

Thesis title: Comparison of Thai Native Chicken Farm Management between Organic and Conventional Farming Systems : A Case Study in Central Region

Researcher: Miss Anusara Saetang; **ID:** 2529002046

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Resources Management)

Thesis advisors: (1) Dr. Monticha Putsakum, Assistant Professor; (2) Dr. Chittima Kantanamalakul, Assistant Professor; **Academic year:** 2011

Abstract

The objectives of this study were to 1) study the socio-economic characteristics and farm conditions of Thai native chicken farmers; 2) compare the management systems for Thai native chicken production between farmers following the Organic Livestock Standard and farmers using conventional systems; 3) study the relationships between socio-economic factors and the organic livestock production management; and 4) describe the problems and suggestions for Thai native chicken production both under the Organic Livestock Standard and conventional systems.

The samples were 398 farmers who produced chickens in conventional systems, and 37 farmers who produced chickens under the organic livestock production requirements stated in TAS 9000-2005. The data were collected by using questionnaires, and were analyzed by descriptive statistics, independent samples t-test and Chi-Square test.

The results showed that there was a highly significant difference ($p < .01$) between the conventional group and the organic group in all seven components of farm management under the Organic Livestock Standard, namely: 1) animal source; 2) conversion period; 3) animal feed; 4) animal health management; 5) farm management; 6) data recording; and 7) environmental management. In the conventional group, there were relationships between the studied factors and all of the organic livestock production requirements stated in TAS 9000-2005 ($p < .05$) except for gender, farm holding land and income from livestock. In the organic group, there were relationships among the social factors and animal source/origin ($\chi^2 = 8.931$, $p < .05$), animal health management ($\chi^2 = 134.215$, $p < .05$), data recording ($\chi^2 = 22.000$, $p < .05$) and environmental management ($\chi^2 = 12.834$, $p < .05$). Also there were relationships among the economic factors and animal feed ($\chi^2 = 30.083$, $p < .05$), and environmental management ($\chi^2 = 24.153$, $p < .05$). There were no farm management problems in the conventional group. However, the organic group had problems with a lack of organic feed suppliers and a lack of markets for organic products.

Keywords: Thai native chicken, Organic livestock standard

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มณฑิลา พุฒาคำ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิตติมา กันตนามัลลกุล สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและติดตาม ตลอดจนให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ รวมทั้งรองศาสตราจารย์กษิธิศ อื้อเชื้อวชาญกิจ ที่ได้กรุณาเป็นประธานกรรมการ ที่สละเวลาอันมีค่ามาให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ข้อความรู้อันมีค่าและมุมมองอันเป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จังหวัดลพบุรี (คุณชยวัฒน์ กลิ่นลอย) เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จังหวัดกาญจนบุรี (คุณปิยocha นาเจริญ) เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จังหวัดเพชรบุรี (คุณภัทรกร ชื่นโกมล) เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จังหวัดสุพรรณบุรี (คุณรามศ ไช้สุวรรณ) คุณจรินทร์ สุขประเสริฐ และ คุณสุธรรม จันทรอ่อน ที่ให้ความช่วยเหลือแนะนำ และอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล รวมถึงเกษตรกรทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเป็นอย่างดี ทำให้การเก็บข้อมูลนั้นสามารถผ่านลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้อง แขนงวิชาการจัดการการเกษตร สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ทุกท่านที่ได้ถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ทุกท่านที่ได้กรุณาให้การสนับสนุน ช่วยเหลือและให้กำลังใจตลอดมา ท้ายที่สุดผู้วิจัยขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้พิจารณาสนับสนุนทุนสำหรับการวิจัยครั้งนี้

อนุสรณ์ แซ่ตั้ง

พฤษภาคม 2554

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัย	2
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	5
การเลี้ยงไก่พื้นเมืองในประเทศไทย	5
ปศุสัตว์อินทรีย์	15
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	32
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	36
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	36
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	38
การเก็บรวบรวมข้อมูล	40
การวิเคราะห์ข้อมูล	40
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	42
ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานทั่วไปของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง	42
ตอนที่ 2 สภาพการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกร	56
ตอนที่ 3 การจัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ของเกษตรกร	84
ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ของเกษตรกร	100

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	106
สรุปการวิจัย	106
อภิปรายผล	112
ข้อเสนอแนะ	120
บรรณานุกรม	125
ภาคผนวก	131
ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	132
ข ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	148
ประวัติผู้วิจัย	152

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 จำนวนสัตว์แต่ละชนิดของกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายปศุสัตว์อินทรีย์ปี พ.ศ. 2553	18
ตารางที่ 2.2 สัดส่วนของพื้นที่เกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองจากองค์กรต่าง ๆ	31
ตารางที่ 3.1 จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองในเขตพื้นที่ สสอ. 1 และ สสอ. 7	37
ตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานทางสังคม	43
ตารางที่ 4.2 สภาพทางเศรษฐกิจ	51
ตารางที่ 4.3 พันธุ์ไก่พื้นเมืองที่เกษตรกรทั้งสองกลุ่มเลี้ยง	56
ตารางที่ 4.4 จำนวนไก่พื้นเมืองที่เกษตรกรทั้งสองกลุ่มเลี้ยง	57
ตารางที่ 4.5 ประเภทของไก่พื้นเมือง	58
ตารางที่ 4.6 แหล่งที่มาของไก่พื้นเมือง	61
ตารางที่ 4.7 การกกลูกไก่	62
ตารางที่ 4.8 ลักษณะพื้นที่ในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง	63
ตารางที่ 4.9 สภาพการเลี้ยงไก่พื้นเมือง	64
ตารางที่ 4.10 รูปแบบการให้อาหารไก่พื้นเมือง	66
ตารางที่ 4.11 ชนิดของอาหารที่ใช้ในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง	67
ตารางที่ 4.12 วิธีการให้อาหารไก่พื้นเมือง	68
ตารางที่ 4.13 การให้สารเสริมแก่ไก่พื้นเมือง	69
ตารางที่ 4.14 แหล่งน้ำสำหรับเลี้ยงไก่พื้นเมือง	70
ตารางที่ 4.15 วิธีการให้น้ำไก่พื้นเมือง	71
ตารางที่ 4.16 การตัดปากไก่	72
ตารางที่ 4.17 การเกิดโรคในไก่พื้นเมือง	72
ตารางที่ 4.18 การจัดการเมื่อไก่เจ็บป่วยหรือแสดงอาการผิดปกติ	74
ตารางที่ 4.19 การทำวัคซีนป้องกันโรคในไก่พื้นเมือง	75
ตารางที่ 4.20 ชนิดวัคซีนที่ใช้ป้องกันโรคในไก่พื้นเมือง	76
ตารางที่ 4.21 การถ่ายพยาธิภายใน	77
ตารางที่ 4.22 การกำจัดพยาธิภายนอก	78
ตารางที่ 4.23 ลักษณะการจำหน่ายไก่พื้นเมือง	79

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.24 ระดับการปฏิบัติในการจัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ ของเกษตรกร.....	85
ตารางที่ 4.25 เปรียบเทียบการจัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ในแต่ละด้าน.....	92
ตารางที่ 4.26 ความสัมพันธ์ (χ^2) ของปัจจัยพื้นฐานทางสังคม และปัจจัยทางเศรษฐกิจต่อการ จัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ ในแต่ละด้านของเกษตรกรผู้เลี้ยง ไก่พื้นเมืองทั่วไป	94
ตารางที่ 4.27 ความสัมพันธ์ (χ^2) ของปัจจัยพื้นฐานทางสังคม และปัจจัยทางเศรษฐกิจต่อการ จัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ ในแต่ละด้านของเกษตรกรผู้เลี้ยง ไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์	97
ตารางที่ 4.28 ปัญหาในการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมือง.....	100

ฉ

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 2.1	การพัฒนาพื้นที่เกษตรอินทรีย์ทั่วโลก ปี ค.ศ. 1999-2009	16